

De Verloren Dochter

De Liefde en Oorlog Serie

R.P.G. Colley

Nederlandse versie ©2025 R.P.G. Colley
Engelse versie ©2020 R.P.G. Colley

ISBN: 9789465200217

Alle rechten voorbehouden.

Geen enkel deel van deze publicatie mag worden gereproduceerd, verspreid of overgedragen in welke vorm of op welke wijze dan ook, inclusief fotokopieën, opnamen of andere elektronische of mechanische methoden, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur, behalve voor het gebruik van citaten in een boekrecensie.

Dit is een fictief werk. De namen, personages en gebeurtenissen die in deze productie worden afgebeeld, zijn fictief. Overeenkomsten met bestaande personen (levend of overleden) of daadwerkelijke gebeurtenissen berusten op louter toeval.

'Een baby is Gods mening dat de wereld door moet gaan.'

Carl Sandburg (1878 - 1967)

DEEL EEN

Hoofdstuk 1

September 2001

En zo is het moment bijna daar - het moment waar ik al weken, maanden, misschien zelfs de afgelopen twintig jaar tegenop heb gezien. Ik kijk over de ronde tafel naar mijn dochter, mijn baby, nu volwassen en op de drempel van volwassenheid, die opgewonden praat over de studentenflats, over de andere studenten die ze al heeft ontmoet. 'Er komt zelfs twee keer per week een schoonmaker in de flats,' zegt Tessa tussen happen noedels door.

Het is allemaal een beetje vreemd, zelfs een beetje onwerkelijk. Hier zitten in dit enorme restaurant in Leeds naast Barry, mijn ex-man, in dit restaurantketen dat schijnbaar niets anders serveert dan noedels, elke variatie die je maar kunt bedenken, en proberen beleefd te blijven omwille van onze dochter. Een televisie hoog aan de muur in de hoek van het restaurant toont een voetbalwedstrijd. Ik zie Barry zijn best doen om het te negeren terwijl hij zijn nek uitrekt als hij denkt dat ik niet kijk. Ik nip aan mijn wijn, een groot glas rood. Ik voelde Barry's afkeuring toen ik het bestelde, maar jongen, ik heb het nodig.

'Wanneer beginnen je colleges?' vraagt Barry. Ik moet hem dit al minstens zes keer hebben verteld, maar ik hou mijn mond. Tessa vertelt hem in onnodig detail het komen en gaan van haar eerstejaarsrooster. Barry kantelt zijn hoofd opzij terwijl hij luistert, en doet zijn best te laten zien dat hij geïnteresseerd is.

Tessa probeert tegelijkertijd te eten en te praten, alles zo snel, alsof ze tegen een deadline vecht, terwijl ik aan mijn eten peuter. Ze is een meisje met haast, en waarom zou ze niet? Haar toekomst wenkt. Ik zie haar naar rechts gluren naar een tafel vol jongens, knappe jonge kerels, allemaal, maar zelfs een schoonheid als mijn dochter kan hen niet afleiden van hun interesse in het voetbal. Aan onze andere kant zit een ouder echtpaar, zwijgend over hun kommen gebogen, geconcentreerd. Afgezien van het oudere stel, denk ik dat Barry en ik de oudste mensen hier moeten zijn. Dit is een restaurant voor jongeren; het zit er vol mee, luid pratend, lachend, genietend van het makkelijke eten, de luide muziek, de schreeuwerige kleuren.

Tessa prikt in haar noedels. 'Ik denk niet dat ik dit allemaal op kan eten.'

'Praat dan niet zo veel.' Klonk dat zo kortaf als ik vrees?

'Ze is opgewonden, Liz.'

'Ja, het spijt me.' Ik geef haar een snelle glimlach. 'Natuurlijk ben je dat, lieverd.'

'Oh, en de collegebarprijzen op dinsdag de hele avond halve prijs voor cocktails.'

'Wees wel voorzichtig, Tess,' zeg ik, het meteen betreurend.

'Alsjeblieft, mam, bespaar me de laatste preken, oké?' Ze reikt naar mijn hand.

'Het spijt me.' Haar zachte vingers rusten op mijn handrug.

'Ik wou dat ik naar de universiteit was gegaan,' zegt Barry.

'Jij bent nooit naar de universiteit gegaan, hè mam?'

Waarom zei ze dat, vraag ik me af; ze weet heel goed dat ik dat niet heb gedaan. Barry werpt me een zijdelingse blik toe; hij weet dat het altijd een klein pijnpunt voor me is geweest. Zag ik een spoor van een glimlach op zijn gezicht? Ik hoop van niet.

'Mijn moeder... ze was er niet voor,' zeg ik. 'Het was een andere tijd toen, vooral waar wij woonden.'

Barry lacht. 'Kom op, Liz, het was nauwelijks de Steentijd.'

We hebben deze conversatie al eerder gehad; ik zal niet in de val trappen.

Er barst een gejuich los van de tafel met jongens. Ze springen allemaal op, op hun tenen staand, proberend de televisie te zien. Ze geven elkaar high-fives en keren één voor één terug naar hun stoelen met glimlachen op hun gezichten. Ik zie het oudere stel hun hoofden schudden. Dit is geen manier om zich in een restaurant te gedragen. Ik realiseer me dat ik jaloers op hen ben. Ze praten niet, maar ik kan hun gemak met elkaar voelen, een gemak opgebouwd uit veertig, vijftig jaar samenzijn, verbondenheid. Misschien hebben ze net een kleinkind naar de universiteit gebracht.

Barry grijnst ook.

'Wie speelt er?' vraagt Tessa.

'Engeland tegen Duitsland,' zegt Barry. 'Verbazingwekkend genoeg staat het twee-één voor ons.'

Engeland tegen Duitsland. Een koude rilling gaat door me heen. Die gehate woorden, de herinnering, oh, zo lang geleden, maar nog steeds levendig. Ik was pas elf jaar oud, maar niemand had ooit zo veel voor Engeland gejuicht als ik - en ik heb helemaal geen interesse in voetbal; sterker nog, ik haat het.

Tessa's telefoon licht op op de tafel. 'Ooh,' zegt ze. 'Dat is Gabbie.' Ze leest het bericht, haar vork geladen met noedels halverwege in de lucht. 'Ze wacht op me. Ik moet gaan.' Ze legt haar vork op haar bord. Ze trekt aan haar blouse. 'Hoe zie ik eruit?'

'Prachtig,' zegt Barry met een glimlach.

Hij heeft natuurlijk gelijk; ze ziet er prachtig uit, haar lange wimpers die haar amandelvormige ogen omlijsten, haar Cupidobolippen, het kleine opgewipte neusje, de frisse teint. Te veel make-up naar mijn smaak, maar dat is een strijd die ik lang geleden heb verloren. Toch is ze mooi. Ze is mijn dochter, en ze verlaat me.

Ze controleert de inhoud van haar handtas, kijkt nog eens op haar telefoon. 'Nou,' zegt ze met een tevreden zucht, 'ik denk dat dit het is.'

We staan allemaal op. Barry biedt aan om met haar terug te lopen naar de studentenflats.

'Nee,' zegt ze resoluut. 'Blijf jullie maar je lunch afmaken. Het komt wel goed.'

Ik glimlach mijn teleurstelling weg. 'Als je het zeker weet, lieverd.' Mijn ogen prikken maar ik mag niet huilen, moet niet; dat zou oneerlijk zijn tegenover haar.

Tessa glimlacht, maar er is een glimp van aarzeling. Dit is het echt. Mijn baby gaat weg. 'Bedankt voor het rijden, pap.'

De twee omhelzen elkaar. 'Graag gedaan, schat.'

Ze geeft hem een kus op zijn wang. 'Je moet je snor bijknippen, pap,' fluistert ze in zijn oor.

'Mam.' Ze steekt haar armen naar me uit. Ik omhels haar, mijn enige kind, nu langer dan ik, nu een vrouw op eigen benen. Haar armen omvatten me, en ik adem die vertrouwde geur in, lavendel en kokosnoot, maar meer dan dat, ik adem haar hele wezen in, mijn enige kind, mijn meisje.

'Bel je me vanavond, ja?' vraag ik.

'Tuurlijk.'

'Beloof je het?'

Ze kust me. 'Beloofd.'

'Veel succes, lieverd,' zegt Barry met een knipoog.

Tessa knipoogt terug naar hem. 'Bedankt, pap.' Ze kijkt naar ons beiden, haar gescheiden ouders, voor de dag herenigd voor haar bestwil. 'Bedankt voor de lunch. Doei doei.'

'Doei, schat,' zegt Barry.

'Tot ziens, lieverd.'

En daarmee draait Tessa zich om en loopt vrolijk door het restaurant, haar telefoon controlerend, en naar buiten. Ik onderdruk de neiging om Barry's hand te pakken. We kijken haar na van binnen terwijl ze bij de voetgangersoversteekplaats wacht, dan de hoofdstraat oversteekt, badend in de late middagzon, en vlot de

heuvel op loopt, dicht langs de winkels aan haar rechterhand. We zien hoe ze verdwijnt in de menigte, steeds kleiner en kleiner wordend, maar we kunnen haar nog net zien. Ik wil dat ze stopt, zich omdraait en naar me terugkomt. Verlaat me niet, Tessa, ga niet weg. En dan slaat ze een hoek om, en is ze weg en sterft er iets in mij.

Barry en ik gaan weer zitten. Ik voel me zo zwaar. Ik drink mijn wijn op en wil meteen nog een bestellen, maar ik kan Barry's betweterige preek niet aan. Ik hoopte zo dat ze een universiteit in East Anglia zou vinden, dicht bij huis, zodat ze thuis kon blijven wonen. Maar nee, ze had haar zinnen gezet op deze opleiding in deze stad.

Barry zucht. 'Twintig jaar. Voorbij.' Hij knipt met zijn vingers. 'Zomaar ineens.'

Het oudere echtpaar aan de tafel naast ons heeft afgerekend en staat nu op, hun jassen en tassen verzamelend. Terwijl ze vertrekken, knipoogt de vrouw naar mij, een soort erkenning.

De jongens aan de volgende tafel juichen en schreeuwen weer, de lucht in stotend. Barry springt op, zijn nek rekkend. 'Oh mijn God, we hebben weer gescoord. Het is drie-één! Drie-één, Liz - tegen Duitsland. Ongelofelijk.'

'Ja, Barry. Ongelofelijk.'

Barry blijft staan, kan zijn ogen niet van het scherm afhouden, terwijl de herinnering bij mij terugkomt... Dan, alsof om de onwelkome indringing in mijn geest te versterken, gooit een van de jongens, met zijn gezicht naar de televisie, zijn arm uit en roept 'Sieg Heil'. Mijn hart bevriest. Barry werpt me een bezorgde blik toe.

'Het is oké, Liz, negeer het.'

'Het is niet oké, hoe durft-'

'Nee, Liz, niet nu, niet hier. Laat het gaan.'

Hij heeft gelijk. Ik zit op mijn woede, diep ademhalend, proberend mezelf te kalmeren. De jongen kan niet ouder zijn dan zeventien, een respectabel uitzijnde jongen, zich totaal niet bewust van het effect dat hij op mij heeft gehad. Ik moet mezelf bij elkaar houden. Laat het je niet overweldigen, Liz, zeg ik tegen mezelf. Ik prik met mijn vork in de inmiddels koude noedels. 'Ik moet gaan.'

'Wat? Nu?' zegt Barry, die nu staat te kijken naar het voetbal. 'Het is bijna afgelopen. Nog tien minuten plus blessuretijd. Dit is de beste wedstrijd-'

'Alsjeblieft, Barry, ik moet naar huis.'

Zijn ogen flitsen van mij naar het televisiescherm en weer terug. Met een overdreven zucht gaat hij weer zitten. 'Oké, misschien is het maar beter zo. Ik vraag om de rekening.'

Hoofdstuk 2

We rijden de honderdvijftig kilometer naar huis grotendeels in stilte. Engeland heeft net met 5-1 van Duitsland gewonnen, en Barry is blij. Het feit dat onze enige dochter het huis heeft verlaten om naar de universiteit te gaan, lijkt geen effect op hem te hebben. 'Had nooit gedacht dat ik dit nog zou meemaken,' zegt hij tegen zichzelf, terwijl hij zijn hoofd schudt met duidelijke verwondering.

'Waarom niet? Ze is een intelligent meisje. Dat weet je toch.'

'Nee, ik bedoel...!' Hij werpt een blik op mij, niet zeker of ik hem voor de gek houd of niet. Stilte, besluit hij, is hier de beste optie. Hij manoeuvreert de auto door het verkeer, af en toe vloekend naar andere bestuurders. Hij zet de autoradio aan, en het eerste nieuwsitem gaat over die verdomde voetbalwedstrijd. Hij draait aan de knop en vindt een klassieke muziekkzender die een pianoconcert van Beethoven speelt. Barry tikt het ritme mee op het stuur. Beethoven - verdomde Duitser.

Na enkele kilometers stilte brengt Barry het onderwerp ter sprake waar ik altijd tegenop zie. 'Dus...!' Zelfs dat, het uitgerekte 'Dus' is genoeg om me te alarmeren. 'Dus hoe gaat het met de verkoop van het huis?'

'Ik ben het nog aan het lee-gruimen, Barry.'

'Heb je het al laten taxeren?'

'Nee.'

'Jezus, Liz. Waar ben je mee bezig? Ik dacht dat we hadden afgesproken-'

'Het voelt niet goed. Ze is nog niet eens dood.'

'Je weet waarom, Liz; we hebben het hier honderd keer over gehad. Je weet waarom.' Ik zie dat hij probeert zijn ergernis in te houden. Probeer het in toom te houden. 'Deze week, oké? Bel gewoon die verdomde makelaars en maak een afspraak. Zo moeilijk is het toch niet?'

'Nee.' O, maar dat is het wel, het is verdomd moeilijk.

Barry rijdt me naar mijn voordeur. Hij parkeert en we blijven even in de auto zitten. De zon is verdwenen maar de dag is nog steeds warm. Ik woon in een lange, rustige straat in een buitenwijk van Norwich. We kijken naar een groep jongens die voor ons voetbal spelen. Ik vraag me af of ik mijn ex-man binnen zou moeten uitnodigen voor een kopje thee. Ik wil het, wanhopig om niet zo snel een leeg huis onder ogen te hoeven zien.

Hij zucht. 'Kijk, Liz, je moet het wat lichter opvatten. Ze is alleen naar de universiteit gegaan, niet naar de maan.'

Maar het is meer dan dat. Hij had me minder dan een jaar geleden verlaten. Mijn leven, zoals ik het kende, was om me heen in elkaar gestort. Ik durf niet te denken wat ik zonder Tessa zou hebben gedaan. En hij vertelt me dat ik het 'wat lichter moet opvatten'. Ik reageer niet, weet niet hoe zonder in te storten.

Na een tijdje zegt hij: 'Kijk, ik moet gaan. Ik heb de jongens beloofd dat ik ze vanavond mee uit eten zou nemen voor pizza.'

'Oh. Oké. Dat zal leuk zijn.'

'Hmm.'

Zijn jongens, zijn nieuwe familie. Nadat hij mij had verlaten, was Barry gaan samenwonen met de vrouw met wie hij een affaire had, een vrouw twintig jaar jonger met twee jongens uit een eerder huwelijk. Barry had een kant-en-klare nieuwe familie. En vanavond nam hij ze mee uit eten voor pizza.

'Bedankt dat je me hebt afgezet,' zeg ik, terwijl ik het portier open.
'Fijne avond.'

'Zeker. Hé, Liz.'

Ik pauzeer, mijn voeten op de stoep. 'Ja?'

'Zorg goed voor jezelf.'

Ik slik. 'Ja. Bedankt.'

Ik zoek mijn huissleutel. Ik kijk achterom terwijl Barry wegrijdt, pauzerend terwijl de jongens hun voetbalspel onderbreken en ruimte maken zodat hij kan passeren.

Ik woon in een groot, vrijstaand jaren '30 huis met drie slaapkamers. Een jaar geleden, met ons drieën, was het vol leven. Nu, bij terugkomst, is het alsof het hart eruit is gerukt. Mijn hart zinkt in mijn schoenen als ik de sleutel omdraai en naar binnen stap. Tabby, onze niet erg origineel genaamde cyperse kat, komt me begroeten. Dus, zie je, ik ben niet helemaal alleen.

Het eerste wat ik doe is naar boven gaan naar Tessa's slaapkamer. Ik sta in de deuropening en neem de vertrouwde kamer in me op die nu zo anders aanvoelt. Op haar ladekast staat een ingelijste foto van ons drieën, genomen tijdens een vakantie toen Tessa dertien was. Ze grijnst naar de camera, een beugel om haar tanden, de sproeten op haar schouders uitgelicht door de zon. We waren een klein gezin, alleen wij drieën, maar een gelukkig gezin. Die vrouw, die trut, was nog niet in ons leven gekomen, had mijn man nog niet gestolen en alles wat me lief was nog niet vernietigd. Een andere foto toont Tessa met haar oma, genomen, denk ik, slechts twee jaar geleden, op de vierentachtigste verjaardag van mijn moeder. Ik heb de foto nooit leuk gevonden; er was iets onechts aan de glimlach van mijn moeder; het vatte haar een beetje samen.

Ik open de kledingkast en graai door haar kleren, degene die ze heeft achtergelaten. Ik trek haar laden open en zie een rode, gezellige trui die ze altijd droeg op koude, knusse avonden. Ik ga op Tessa's bed zitten en begraaft mijn hoofd erin, terwijl ik de vertrouwde, geruststellende geur van mijn dochter inadem. O, Tessa, je hebt geen idee hoeveel ik je ga missen.

Na de kat te hebben gevoerd, een redelijke magnetronmaaltijd te hebben gegeten en de tv te hebben aangezet, leg ik eindelijk mijn voeten omhoog en ontspan ik. Ik kijk naar het nieuws. President Bush en premier Blair zijn aan het woord; demonstranten protesteren tegen de stijging van de benzineprijzen, en natuurlijk is het goede nieuws dat Engeland met 5-1 van Duitsland heeft gewonnen in een uitwedstrijd. Misschien neem ik wel een bad; misschien zet ik harde muziek op; misschien ga ik dansen; misschien loop ik naakt rond. Ik kan nu alles doen wat ik wil, niemand die me terechtwijst, geen bemoeizuchtige echtgenoot, geen dochter die te wijs is voor haar leeftijd. Alleen ik en de kat. Ik ben vrij. Vrij. Maar het enige wat ik doe is tv-kijken en vanuit mijn ooghoek constant mijn opladende telefoon in de gaten houden, in de hoop dat hij oplicht, dat hij overgaat. Ze zei dat ze zou bellen. Het is nu al na tien en nog steeds heeft ze niet gebeld. Ik zou haar kunnen bellen. Het is toch zeker mijn voorrecht als moeder, maar ik kan het niet over mijn hart verkrijgen om me op te dringen op haar eerste avond weg van huis. Ze zal me bellen als ze me nodig heeft, als ze er klaar voor is. Tabby nestelt zich op mijn schoot, spinnend.

Twee uur later ga ik naar bed. Ze heeft nooit gebeld.

Hoofdstuk 3

Mijn zesentachtigjarige moeder woont in Woodlands View, een luxe verzorgingstehuis, al meer dan een jaar. Het is maar twintig minuten rijden en ik ga er gewoonlijk twee keer per week op bezoek, één avond na het werk en, als ik het aankan, elke zondag. Zelfs daar voel ik me schuldig over - is het genoeg? Zou ik vaker moeten langsgaan? Maar ik werk nog steeds fulltime. Ik word moe, en een bezoek aan moeder is altijd uitputtend. Mijn moeder woonde alleen in een oud, vochtig huisje in een klein dorpje genaamd Waverly aan de kust van East Anglia. Tegenwoordig zouden we het 'downsizen' noemen. Mijn overheersende indruk van het tweede huis was dat we ergens woonden waar we constant werden gebeukt door wind en striemende regen, ongeacht het seizoen. Mijn moeder is al veertig jaar weduwe. Het is een lange tijd om alleen te zijn, maar ze heeft nooit overwogen iemand nieuws te vinden, althans niet bij mijn weten. Het is niet uit loyaliteit aan mijn vader, daar ben ik zeker van. Mijn moeder is aan niemand loyaal - behalve misschien aan zichzelf.

We gingen maar één keer per maand op bezoek, met z'n drieën. Het was nooit iets waar we naar uitkeken. Tessa weigerde te gaan toen ze vijftien werd. 'Het is zo saai,' zei ze, 'en ze is zo verschrikkelijk.'

'Tessa, hoe kun je-'

'Ze heeft wel een punt,' zei Barry.

'Ja, maar dit is haar oma waar we het over hebben.'

'Ja, een chagrijnige, verbitterde oude heks.'

'Barry, jij...' Ik wist niet wat ik moest zeggen, tegen geen van beiden. Maar hij had gelijk; ze was verbitterd. De dementie had het alleen maar verergerd.

Het verzorgingstehuis bestaat uit twee grote Edwardiaanse huizen die zijn samengevoegd tot één. Er wonen ongeveer vijftien bewoners. Het is dinsdagavond; de grond is nog nat na een eerdere stortbui, en de lucht ruikt fris. Ik druk op de zoemer naast de voordeur en de deur zwaait open. Ik loop naar binnen en adem de vertrouwde geur van desinfectiemiddel en kantineachtig eten in. Een van de verzorgers begroet me in het voorbijgaan. Ik loop door naar de lounge. Een aantal bewoners, voornamelijk vrouwen, zit rond de rand, sommigen kijken vaag naar de wandtelevisie die de hele dag, elke dag, aan staat. Moeder is hier niet. Ik loop door naar de serre en vind haar alleen in een fauteuil, starend naar de tuin, waar ze een roodborstje gadeslaat dat pikt aan een vogelvoederhuisje dat aan een lage tak van de iep hangt.

'Hallo, mam.'

'Hmm? Wie is daar?'

'Je dochter.' Ik trek een stoel met harde rugleuning bij en ga naast haar zitten. 'Hoe gaat het vandaag?' Ze trekt haar omslagdoek strakker; ze ruikt naar carbolzeep. 'Heb je al geluncht?'

'O ja.' Ze begint me in groot detail te vertellen wat ze voor de lunch heeft gegeten. Iedereen die het zou horen, zou denken dat ze in het Ritz had gegeten. Het is natuurlijk allemaal onzin.

'Barry en ik hebben Tessa afgelopen weekend naar haar universiteit gebracht. Ze was vreselijk opgewonden.'

'Tessa?'

'Je kleindochter.'

'Hoe oud is ze nu?'

Mijn moeder vraagt vaak naar de leeftijd van mensen. Als ik haar vraag hoe oud ze is, varieert het antwoord van vijftientig tot zestig, afhankelijk van waar ze zich op dat moment in de uithoeken van haar geheugen bevindt. Ze is nooit ouder dan zestig.

Een verzorgster met een kronkelige tatoeage om haar pols komt binnen en biedt me thee aan. Ik bedank haar maar zeg nee. Ik blijf niet lang; dat doe ik zelden.

En zo vertel ik mijn moeder alles over onze laatste dag met Tessa: de studentenhuizen, onze maaltijd met noedels, de voetbalwedstrijd, het afscheid nemen, thuiskomen in een leeg huis. Tenminste, ik miste mijn dochter. Ik kan me nog herinneren toen ik zoveel jaar geleden Waverly verliet, koffer in de hand, regenjas stevig dichtgeknoopt. Ik vroeg mijn moeder om me naar het plaatselijke treinstation te brengen. Ik zou de trein nemen naar mijn nieuwe leven en nieuwe baan in Londen. Ze weigerde, zei dat ze het te druk had. Dus belde ik een taxi. Ik herinner me dat ik in de woonkamer zat, starend naar de porseleinen figuurtjes die ze op de schoorsteenmantel had staan, afschuwelijke kleine dingen: kleine Victoriaanse jongens in tuinbroeken of meisjes met roze wangen in dirndls. Op deze, mijn laatste dag thuis, moest ik de neiging onderdrukken om ze allemaal te verbrijzelen, elk laatste exemplaar. O, wat een voldoening zou het zijn om mijn hak in hun benepen, nare gezichtjes te stampen en ze tot stof te vermalen. In plaats daarvan zat ik daar, plukkend aan mijn nagelriemen terwijl ik uitkeek naar de taxi, hopend dat mijn moeder zich bij me zou voegen op deze gedenkwaardige dag van mijn vertrek. Mijn hart zonk toen ik de stofzuiger boven hoorde aangaan. Moest ze dit nu echt doen? De taxi kwam en ik verzamelde mijn spullen. Ik pauzeerde bij de voordeur en riep de trap op. 'Mam, ik ga nu. Mam? Mamma?' Geen antwoord. Ik wilde naar boven rennen en haar door elkaar schudden, haar vertellen dat ondanks alles ze nog steeds mijn moeder was en dat ik van haar hield. Het diepe gezoem van de stofzuiger leek te versterken. De taxichauffeur toeterde. 'Mamma? Ik moet nu gaan. Mamma...' Ik gaf het op; wat had het voor zin. Ik stapte in de taxi en toen we wegreden van het huisje, keek ik uit het achterraam, omhoog turend. Ik zag haar even voor haar slaapkamerraam naar beneden kijken naar de auto. Ze zag me en trok zich toen terug, de gordijnen sluitend. En ik haatte haar.

Ik praat verder terwijl mijn moeder wacht tot er weer een vogel verschijnt om zijn beurt te nemen bij de voederplaats. 'Ik stel me

voor dat ze al veel nieuwe vrienden heeft gemaakt. Je weet hoe ze is, nooit verlegen om naar voren te komen, onze Tess. Voor zover ik kan zien, heeft ze deze week non-stop feesten. De colleges beginnen pas echt volgende week. Ze heeft waarschijnlijk de tijd van haar leven.'

'Wo ist das Rotkehlchen?' zegt ze in het Duits.

Dit is een recente ontwikkeling, dit spreken in het Duits, de moedertaal van mijn moeder. Het volledig negeren van waar ik het over had - dat is niet nieuw. Ik zeg tegen mezelf dat het haar schuld niet is; de ziekte is de boosdoener. Ik hoop dat als ik dit vaak genoeg tegen mezelf zeg, ik het uiteindelijk misschien zal gaan geloven.

'Ik herinnerde me laatst iets. Weet je nog toen ik een jaar of elf was, dat ik geïnteresseerd was in die voetbalwedstrijd, mama? Engeland tegen Duitsland. West-Duitsland, veronderstel ik dat het toen was. Weet je dat nog?' Natuurlijk zal ze het zich niet herinneren. Zelfs zonder de ziekte zou ze het zich waarschijnlijk niet herinneren.

Een andere bewoner wandelt binnen met een kop en schotel. Meneer Charlton loopt gebogen, draagt een beige jasje en een stropdas. Hij ziet er keurig uit. Hij kleedt zich elke dag hetzelfde. Hij ziet eruit alsof hij een belangrijke afspraak heeft. Maar dat is niet zo. Hij loopt gewoon de hele dag door het verzorgingshuis, genietend van dingen of mensen die hij voor het eerst denkt te zien, terwijl hij ze natuurlijk al duizend keer eerder heeft gezien. 'Aha, mevrouw Marsh, daar bent u,' zegt hij tegen mijn moeder alsof hij echt naar haar op zoek was geweest. De kop wiebelt op het schoteltje. 'Het is bijna tijd voor thee. Ik hoop dat u honger hebt.'

'Geh weg von mir, du alter dummkopf,' zegt mijn moeder, nog steeds in het Duits.

'Hallo, meneer Charlton,' zeg ik tegen hem.

'Hallo daar. En u bent...?'

'Ik ben de dochter van mevrouw Marsh. Aangenaam kennis te maken.'

Tevreden hiermee draait hij zich om en schuifelt terug de weg die hij gekomen is, de kop en schotel in een hachelijke hoek.

Mijn moeder wijst naar buiten. 'Ah, er ist zurück.'

'Wie is terug? Oh, meneer Roodborst. Natuurlijk.'

'We hebben een voedertafel in de tuin. Ik strooi er elke dag broodkruimels op.'

Ik heb dit al verschillende keren gehoord, deze onbeduidende verwijzing naar haar jeugd, uitgesproken in de tegenwoordige tijd. Op dagen dat ze bijzonder verward is, praat ze over haar ouders alsof ze nog in leven zijn en zij een klein meisje is in het Duitsland van de jaren '20.

'Je houdt van de vogels, hè, mama?' Ik kijk op mijn telefoon, hopen op een berichtje van Tessa. Er is er geen. 'Nou, mama,' zeg ik, terwijl ik opsta. 'Ik moet maar eens gaan. Fijn om je weer te zien.' Ik buig me voorover om haar wang te kussen, maar ze trekt haar hoofd weg. Ik ga rechtop staan en zeg tegen mezelf dat ik me niet gekwetst moet voelen; wat had ik verwacht? 'Ik kom zondag zoals gewoonlijk langs, als dat goed is.'

'Er wird fett und isst immer.'

Ik kijk naar de roodborst. 'Ja, je hebt gelijk,' zeg ik. 'Hij zal dik worden.'

Ik zit in mijn auto, een kleine roestkleurige Peugeot, en zucht. Waarom deed ik moeite? Wie heeft er baat bij mijn bezoeken? Was het alleen maar om het personeel te laten zien dat ik een zorgzame, liefdevolle dochter was? Maar we gaan door, nietwaar? Ik pak mijn telefoon en stuur Tessa een berichtje: Je oma doet je de groeten. Ze zal de onwaarheid doorzien, dat weet ik. Maar we doen deze dingen, nietwaar? De kleine verzinsels waarachter we ons verstoppen, de dingen doen die van ons verwacht worden. Die laag glans die we over alles heen schilderen zodat we onszelf aan de wereld kunnen presenteren als de mensen die we willen zijn, zouden moeten zijn.

Mijn telefoon pingt. Bedankt. Doe haar mijn groeten terug. xx.

Ik start de motor, en het dringt tot me door dat mijn moeder de hele tijd dat ik bij haar was, niet één keer naar me keek. Niet één keer.

Nog een berichtje: Ik bel je later. xx.

Ik glimlach in mezelf; eindelijk heb ik iets om naar uit te kijken.

Hoofdstuk 4

Vandaag, omdat het zaterdag is, dwing ik mezelf terug te gaan naar het oude huis van mijn moeder in Waverly. Het is een mooie dag, maar er zijn al vroege tekenen van de herfst. Ik heb voor mezelf wat broodjes gemaakt en een thermoskan gevuld met mijn zelfgemaakte tomatensoep. Ik sta op het punt te vertrekken, de auto ontgrendelend, als ik een bekende auto zie aankomen. Het is Shelley's auto, maar Barry rijdt, ongeveer de enige keer in Barry's leven tegenwoordig dat hij aan het stuur zit. Ik glimlach inwendig om mijn kleine woordspeling. Shelley zit bij hem in de auto en, op de achterbank, haar jongens. Barry parkeert snel en onhandig, zijn achterkant steekt te ver uit. Hij springt eruit, er helemaal uitzierend als een man met haast. 'Hoi Liz. Ga je weg?'

'Naar mam.'

Dat stopt hem. 'Oh, juist. Goed. Je moet wel bijna klaar zijn. Ze had uiteindelijk niet veel.'

'Nee.'

'Die kringloopwinkel moet wel gek op je zijn. Hoe dan ook, kan niet blijven. Wilde alleen even mijn zwembroek pakken. We gaan zwemmen. Vind je dat goed?'

Ik wil zeggen dat ik het niet goed vind, eigenlijk helemaal niet, vooral omdat het betekent dat hij in mijn slaapkamer zal zijn. We zijn nog niet gescheiden, alleen gescheiden van tafel en bed, en hij heeft nog steeds een huissleutel en denkt dat hij het volste recht heeft om wanneer hij maar wil het huis binnen te lopen. Ik zet me bijna schrap

om iets te zeggen, maar hij is al naar binnen gegaan. Ik glimlach zwakjes naar Shelley, die in haar auto zit, me afvragend of ik moet wachten tot Barry weer naar buiten komt of dat ik in de auto moet stappen en wegrijden. Maar dan komt eerst de ene jongen, dan de andere uit Shelley's auto.

'Hoi, tante Elizabeth,' zeggen ze bijna in koor.

'Oh, hoi Dylan, hoi Jake.' Het amuseert me dat ze me tante noemen. Ik vraag me af wiens idee dat was.

Shelley schreeuwt naar hen vanuit de auto. 'Komen jullie terug, alsjeblieft.' Dan, zich misschien bewust van het feit dat ze klinkt als een oude visvrouw, stapt ze ook uit de auto, tevoorschijn komend als de koningin van Sheba. 'Goedemorgen, Liz,' zegt ze, met haar hand door haar haar strijkend.

'Hoi.'

'We gaan zwemmen. Familiezwemmen op zaterdagochtend.'

'Barry zei het al.' Het beeld van Shelley in een bikini flitst door mijn hoofd, en een kleine golf van haat stijgt in me op.

'Hoe is het met je moeder?'

'Hm? Ja, geweldig, ja. Het gaat goed met haar, gezien de omstandigheden, weet je.'

'Ja, natuurlijk.' Natuurlijk wil ze eigenlijk weten of ik het huis van mijn moeder al te koop heb gezet. 'En ik hoor dat Tessa het naar haar zin heeft.'

'Is dat zo? Ik bedoel, ja, dat heeft ze. Oh, daar is Barry. Heb je hem gevonden?'

'Zeker weten.' Hij zwaait onnodig met zijn zwembroek in de lucht, er nogal belachelijk uitzierend. Ik herinner me hem - het is niet zijn zwemshort maar zijn zwembroek, een 'budgie smuggler', zoals Tessa het noemde. Hij is aangekomen sinds hij bij Shelley is, en het beeld van zijn buik die over dat kleine ding hangt, is te veel om te verdragen. 'We moeten gaan,' zegt hij, gebarend naar de jongens om terug in de auto te gaan. Hij draait zich naar mij en aarzelt en ik weet niet waarom. 'Tot ziens,' is alles wat hij zegt.

'Ja. Doei. Doei, Shelley. Dylan, Jake, veel plezier.'

'Dat zullen we hebben,' zegt Shelley, een beetje te glad, met licht vernauwde ogen.

'Werk hard,' zegt Barry, terwijl hij zichzelf in de auto manoeuvreert.

'Wat?'

'Bij je moeder.'

'Oh ja. Natuurlijk.' Ik pers er een zwak lachje uit, een gegiechel.

Pas als ze wegrijden, besef ik waarom Barry had geaarzeld - hij stond op het punt me op de wang te kussen, zoals hij altijd deed. Ik ga er niets achter zoeken. Maar de gedachte overvalt me. Ik zou alles hebben gegeven voor die kus.

*

Twee uur later ben ik bij het huisje. Het is begonnen met regenen, wat de stemming weerspiegelt die ik altijd voel als ik mijn (tweede) jeugdhuis bezoek. Buiten staand, adem ik de vertrouwde geur in van de lucht die naar zout ruikt. Het is een milde dag, maar ongeacht de temperatuur buiten, is het altijd kil binnen in het huisje. Ik open alle gordijnen en laat het licht binnen, open een paar ramen om te proberen de muffe geur kwijt te raken. De plaats klinkt hol, al ontdaan van zoveel dingen - kleine meubelstukken en de boeken. Ik maak voor mezelf een kop thee en ga zitten, me voorbereidend op de taak die voor me ligt. Ik heb, zoals Barry zei, al veel opgeruimd, ingepakt en afgeleverd bij de Oxfam-winkel in Waverly zelf. Ik was blij om te zien dat die vreselijke kleine beeldjes, zo geliefd door mijn moeder, al verkocht zijn. Ik was al van alle snuisterijen af, de paardentuigen, de keukengerei, oude schilderijen, de platenspeler en radio, en honderden andere dingen. Er was niet veel. In wezen is alles wat er nog over is, de grote items en het papierwerk, en dat laatste zal zeker niet lang duren om te sorteren. Op een gegeven moment zal ik een ontruimingsbedrijf moeten bellen om de bedden, de witgoed en dergelijke weg te halen.

Ik sleep een paar archiefdozen naar de woonkamer en stapel ze op de eettafel, wat een kleine stofwolk veroorzaakt. De tafel is er een die kan worden uitgeschoven als we veel gasten hadden. Dat gebeurde nooit. Ik kan me geen enkele keer herinneren. Ik ga zitten in de diepe stilte en open de eerste doos. Bankafschriften. Honderden, die jaren

teruggaan, de meest recente bovenop. Ik hoef ze niet te bekijken; ik ken de financiële situatie van mijn moeder al, omdat ik een tijdje geleden haar gevolmachtigde ben geworden. De volgende doos bevat rekeningen - niets dan rekeningen, en ook die gaan jaren terug. Ik hoop wat bewijs van mijn bestaan te vinden, van mijn kindertijd - schoolrapporten misschien, een certificaat of twee. Ik herinner me zeker dat ik een paar dingen heb gewonnen - hier een spellingtest, daar een 100 meter sprint en vooral het winnen van de eerste prijs voor mijn opstel over de suffragettes. Dan vind ik eindelijk een doos met vaag interessante spullen - namelijk geboorteaktes en de trouwakte van mijn ouders.

Ik besluit mijn soep en boterhammen te eten. Terwijl ik eet, zittend op de oude bank, laat ik mijn ogen door de kamer dwalen. Ik wil het huis niet verkopen, maar ik weet niet precies waarom dat zo is. Ik heb geen echte genegenheid voor de plek. Sterker nog, toen ik eenmaal achttien was, en toen Tom weg was, kon ik niet wachten om te vertrekken. Maar ik weet dat ik het niet langer kan uitstellen. Ik heb het geld nodig om het verzorgingstehuis van mijn moeder te betalen. En Barry wil zijn deel. Dat was zeker de grootste fout die ik heb gemaakt - toestaan dat mijn moeder het huis aan zowel mij als Barry naliet in haar testament.

Het is tijd om weer aan het werk te gaan. Ik kom een grote bruine envelop tegen. Ik pak hem op, laat mijn vinger langs de broze droogheid ervan glijden. Mijn mond wordt droog; mijn hartslag versnelt een beetje. Er is uiterlijk niets mis met deze envelop, maar het is alsof mijn onderbewustzijn me al waarschuwt. Er staat niets op de voorkant geschreven, maar hij is open; de tand des tijds heeft hem losgemaakt. Binnenin zit een stuk karton, ongeveer zo groot als een modern A5-vel. Mijn ogen sperren zich open bij het zien van het gehate briefhoofd - de Duitse adelaar, met zijn enorme klauwen die een krans vastgrijpen, waarin het hakenkruis prijkt. Mijn binnenste holt uit. 'Duitse teef, Duitse teef'. Hoe konden ze me zo noemen? Ik was nog maar een kind; ik zweer dat het litteken van dat onophoudelijke getreiter nog steeds te traceren zou zijn in de plooiën van mijn hart. Wat deed dit stuk karton tussen de papieren van mijn

moeder? Het geschrift is in het Duits, geschreven in dik, zwart Gotisch schrift, gedateerd 1 december 1944, twee maanden na mijn geboorte, en bevat het getal vijftig en twee krabbels - handtekeningen misschien? Het voelt al verkeerd om het vast te houden; alsof ik het risico loop op de een of andere manier betrapt te worden. Het huisje is opeens kouder. Ik wil de ramen sluiten maar ik kan me niet bewegen. Ik kan geen Duits lezen maar het lijkt op een kwitantie, hoewel er geen geldbedrag bij staat. Het is bijna als een moderne afleverbon. Het lijkt op een adres. Ja, dat is het - twee handtekeningen, de datum en een adres ergens in een plaats genaamd Baden-Württemberg. Ik staar een tijdje naar dit vel papier en vraag me af waarom het zo trilt, alsof het een eigen leven heeft gekregen. Maar nee, ik beseft dat mijn hand beeft. Op de een of andere manier weet ik met absolute zekerheid dat deze paar woorden op dit oude stuk karton mij aangaan en dat het iets is wat ik moet weten.

Hoofdstuk 5

Zondagochtend, en dat stuk karton blijft me dwarszitten. Ik weet dat de datum, twee maanden na mijn geboorte, op de een of andere manier belangrijk is.

Een paar maanden voordat Tessa naar de universiteit vertrok, had ik een computer gekocht en Tessa had hem voor me geïnstalleerd en me verbonden met het internet. Ze leerde me hoe ik hem moest gebruiken, geduldig zittend terwijl ik probeerde deze wonderbaarlijke nieuwe technologie te begrijpen. Terwijl ik wacht tot de modem verbinding maakt, gaat mijn deurbel. Tabby verdwijnt onder de bank, zoals ze altijd doet als er een bezoeker komt. 'Vind je het erg als ik even langskom?'

'Ja, Barry, als het moet. Kom binnen.'

Hij laat zich met een diepe zucht op de bank ploffen, precies boven Tabby. Hij reikt naar de lage tafel, pakt mijn tv-gids en begint erdoorheen te bladeren. 'Ik heb gehoord dat je waterkoker het niet doet,' zegt hij gniffelend.

Barry is zo iemand die denkt dat een grap grappig blijft, ongeacht hoe vaak je hem al hebt verteld.

'Wat brengt je hier, Barry?'

'Oh, je weet wel, ik kwam toevallig langs.'

'Heeft Shelley je eruit gegoooid?'

'Doe niet zo mal. Twee klontjes, voor het geval je het vergeten bent.'

Maar ik moet wel mal zijn; dat is precies wat ik ben, mijn ex-man toestaan om binnen te walsen wanneer hij maar wil, telkens als hij behoefte heeft aan een pauze van zijn veel jongere partner en de jongens. Ik laat een theezakje in een mok zakken en kijk hoe het water kookt. Waarom kon hij geen vrouw vinden die aan de andere kant van het graafschap woonde, in plaats van in te trekken bij iemand op vijf minuten afstand? Barry lijkt te denken dat we naadloos zijn overgegaan van man en vrouw naar oude vrienden. Ik heb hier niets over te zeggen gehad; mijn toestemming is nooit gevraagd. Hij nam het gewoon aan. Dus hier sta ik, een kop thee voor hem te zetten terwijl hij languit op mijn bank ligt, mijn tijdschrift leest in mijn huis. Ik kan niet beslissen of ik het certificaat aan hem moet noemen of niet. Hij spreekt geen Duits, heeft altijd trots verklaard dat hij geen woord van een vreemde taal kan spreken, en dat zijn beheersing van het Engels twijfelachtig is - nog zo'n grap die vaker is gerecycled dan de afdankertjes van een kind. Maar ik moet erover praten. Met wie anders? Zeker niet met mijn moeder.

'Nog iets gehoord van Tessa?' roept hij naar me.

'Ze belde gisteravond. Ze vindt het geweldig.'

'Dat is mooi.'

Dat is alles wat hij hoeft te weten. Hij zal niet geïnteresseerd zijn in de details, haar nieuwe vrienden, de stad, de accommodatie, de colleges, de docenten.

'Hier, je thee.' Ik ben in de verleiding om het over hem heen te morsen, vooral als ik me realiseer dat ik het voor hem in zijn favoriete mok heb gezet, eentje versierd met papegaaiduikers. Ik ben mijn eigen ergste vijand.

'Bedankt, schat.'

Hij neemt een slokje van zijn thee en zucht met een dat-is-precies-wat-ik-nodig-had tevredenheid. 'Jij maakt altijd de beste thee.'

Wat een voldoening.

'Hoe gaat het met Shelley?' vraag ik. Heeft ze haar been gebroken? Een besmettelijke ziekte opgelopen? Of is het slechts een gebroken nagel?

'Ze wil nu dat ik glazen planken in de badkamer ophang.' Hij zegt het woord nu met grote nadruk alsof hij mijn sympathie wil opwekken.

Oh, dus daarom ben je hier. Ik wist dat er een reden moest zijn. Ik moet Shelley dit nageven - ze heeft Barry, een man die nog nooit in zijn leven een boor had gebruikt, veranderd in een echte klusser. Meer dan ik ooit voor elkaar heb gekregen. Maar er zijn blijkbaar veel dingen waar Shelley beter in is dan ik. Behalve misschien in het zetten van thee. Eigenlijk weet ik zeker dat ze een verschrikkelijke kok is. De gedachte aan Barry die glimlachend door opeengeklemd tanden nog een aangebrand of halfgaar gerecht eet, vermaakt me mateloos. Arme Barry. Nog meer sympathie.

Na een reeks doodlopende banen werkte Barry een tijdje als makelaar, van dinsdag tot zaterdag, en werd goed betaald voor zijn inspanningen. Hij verloor zijn baan en werkt nu af en toe aan wat hij maar kan vinden. Hij hield vroeger van een potje tennis met een van zijn maten, een drankje in de pub, een avondje uit naar de bioscoop, de gebruikelijke dingen. Dat is allemaal voorbij nu. Nu is het de jongens hierheen brengen; de jongens daarheen brengen. Mijn God, ik hoop dat ze het waard is, Barry; voor jou hoop ik dat echt.

'Hoe gaat het met je moeder?' vraagt hij.

'Ze is... ze is oké.'

'Wat? Wat is er? Waarom aarzelde je?'

'Blijf even zitten.'

Ik ga naar het bureau en haal het certificaat tevoorschijn. 'Ik vond dit gisteren,' zeg ik, terwijl ik het aan hem geef. 'Tussen haar spullen.'

Hij pakt zijn leesbril uit zijn binnenzak en tuurt ernaar. 'Wat is het?'

'Dat is het nou juist. Ik heb geen idee.'

'Het is behoorlijk griezelig, niet waar, met dat hakenkruis en al. Nummer vijftig. Negentienveertig, het jaar waarin jij geboren bent. Heb je al geprobeerd het op te zoeken op internet?'

'Ik stond op het punt. Kom, je kunt me helpen.'

Barry trekt een stoel bij en we gaan samen aan mijn onlangs verarmde computerbureau zitten. 'Shelley heeft ook zo'n computer,' zegt hij. 'Die van haar ziet er wel een stuk nieuwer uit.' Wat een verrassing.

Ik klik op een knop die Google opent, iets waarvan Tessa me vertelde dat het beter was dan Ask Jeeves, de zoekmachine die ik gebruikte, en van daaruit typ ik het adres in zoals het op het certificaat staat. We wachten even voordat de zoekresultaten laden.

'Daar,' zegt Barry. 'Klik op die eerste.'

Ik trommel met mijn vingers op de muis terwijl we wachten.

'Oh,' zegt Barry. 'Het is een hotel. Kijk eens, het is enorm. Ziet er prachtig uit.'

De afbeelding toont een groot gebouw met verschillende rieten daken op verschillende niveaus, enorme schoorstenen, boogvensters, stenen trappen, gelegen op een uitgestrekt grasveld en omringd door een dennenbos. De website vertelt ons dat Hotel Cavalier, in het hart van Baden-Württemberg, een viersterrenhotel is dat bekend staat om zijn luxe en keuken.

'Zou ik niet erg vinden om daar een paar nachten te verblijven,' zegt Barry. We klikken door de hele website heen, niet dat het lang duurt, en bekijken de foto's van de belangrijkste slaapkamers, de eetzaal, de bar, de gronden. 'Dus, daar heb je het, lieverd, niets om je zorgen over te maken; het is gewoon een hotel.'

Ik klik terug naar de homepage en, naar voren leunend, tuur ik naar de afbeelding. Er is iets aan dat me aantrekt, me intrigeert.

'Liz?'

'Nee. Het kon toen geen hotel zijn geweest, niet in vierenveertig. Het werd voor iets anders gebruikt.'

'Maar waarvoor dan?'

'Ik weet het niet. Maar ik wil het uitzoeken.'

'Echt? Waarom?'

'Nee, meer dan dat. Ik móét het uitzoeken.'

Hoofdstuk 6

September 1943

Het was een lange reis geweest helemaal vanuit Berlijn. In vreedstijd zou het ongeveer vijf uur hebben geduurd, maar nu, met zoveel ongeplande stops en oponthoud, had het twee keer zo lang geduurd. De verwarming van de trein was kapot en Hannah hield haar jas de hele reis aan. Af en toe had ze de coupé voor zichzelf. Zich ervan vergewissend dat er niemand in de gang rondhing, stak ze een sigaret op. Het was een riskante onderneming - ze wist maar al te goed wat mensen dachten van vrouwen die in het openbaar rookten, vooral iemand zo jong als zij.

Eindelijk reed de trein het station binnen, één halte voor het eindpunt Weinberg. De nacht was net gevallen, de laatste restjes daglicht verdwenen aan de horizon. Hannah gaapte en rekte zich uit, pakte haar koffer en sprong van de trein. De koude wind beet in haar gezicht. Ze liep door het vertrekgebouw, of wat daarvoor doorging, en kwam uit op het plein achter het station. Ze zag een gebogen oude man met een grote veer in zijn hoed tegen een kar leunen, rokend,

terwijl de pony snoof. Hij ving haar blik. 'Fräulein Schiffer?' zei hij met een schorre stem.

'Ja. Hallo.'

'Schiet op; ik sta hier mijn ballen af te vriezen,' zei hij, terwijl hij zijn sigaret weggooidde.

Ze klom op de kar en nam plaats achter hem. Hij bood niet aan om haar koffer te dragen, noch stelde hij zich voor. Hij verwelkomde haar niet in de stad en vroeg niet naar haar reis. Hannah was niet gewend aan zulke slechte manieren, maar het deed er niet toe, dacht ze; ze was te koud en hongerig om zich er druk om te maken. Ze wilde vragen hoe lang de rit naar de school duurde, want ze had honger. De boterhammen en zelfgebakken cake die haar moeder voor haar had ingepakt, waren lang niet genoeg geweest en waren al lang op. Maar ze kon het niet. Ze trok haar hoed naar beneden en trok haar sjaal strakker terwijl de pony en kar door het dorp klapperden. Het dorp was verlaten, maar ze zag af en toe licht achter de kleine ramen van kleine huizen. Ze vroeg zich af of de mensen hier ook onderworpen waren aan dezelfde minuscule rantsoenen als in Berlijn. Ze had altijd honger, maar dit was het ergste; het had haar hoofdpijn bezorgd.

Ze passeerden het dorp en volgden een pad dat slingerde door uitgestrekte velden, hectares van niets in het duister van de vroege avond. Een oude vogelverschrikker hield de wacht over een veld en keek haar na terwijl ze voorbijreed. Ze stopte haar gehandschoende handen diep in haar jas. Ondanks de kou bezweek Hannah voor haar vermoeidheid, in slaap gesust door het zachte kloppende ritme van de wielen op de ruwe weg. Het scherpe gekraai van kraaien in een eenzame boom deed haar opschrikken. Tegen de tijd dat de school in zicht kwam, trilden haar benen van de kou en kromp haar maag van de honger. De school lag geïsoleerd, een goede kilometer van het dichtstbijzijnde dorp. Een grote hakenkruisvlag hing boven de hoofdingang. Rook uit de schoorsteen verduisterde het schijfje van de maan.

De koetsier bracht de pony tot stilstand. Hij bewoog niet, sprak niet. Hannah pakte haar koffer en klauterde naar beneden. 'Dank u,' zei ze.

De koetsier klapte met zijn teugels en de pony reageerde. Hannah keek toe hoe ze om de bocht verdwenen.

De school was vier verdiepingen hoog, met boogvensters en op de eerste verdieping een balkon. Het was omringd door weilanden en, knijpend met haar ogen in het donker, kon Hannah in de verte het dennenbos zien. Maar het was geen school meer, het was gevorderd als tehuis voor geëvacueerde kinderen met een capaciteit, volgens Hannah's BDM-leidster in Berlijn, voor slechts veertig kinderen.

Er was iets vreemds, iets wat niet helemaal klopte. Het duurde een paar seconden voordat ze besepte wat het was - de stilte. Luister er eens naar, de volledige stilte van de plek, alleen onderbroken door een zachte, koude bries en het vage, zachte gekabbel van een beek. Mijn hemel, dacht ze, ze had nog nooit zo'n stilte gehoord. De lucht was zo scherp, zo fris. Ze ademde het in, voelde hoe het haar longen vulde.

Dus dit was nu thuis, zei ze tegen zichzelf. Ze had het aan haar vader te danken. Hij had aan vele touwtjes getrokken om zijn zeventienjarige dochter weg te krijgen van de bommen en het gevaar. Ze hadden hier op het platteland een BDM-leidster nodig om te helpen bij het verzorgen van een groep geëvacueerde meisjes. Afscheid nemen van haar ouders op het station in Berlijn was misschien wel het moeilijkste wat ze had meegemaakt. Nog maar een paar uur geleden, maar het leek al een eeuwigheid sinds ze met z'n drieën op perron twee stonden in dat ongemakkelijke niemandsland van niet willen vertrekken terwijl ze wenste dat ze in de trein kon stappen en de deur dicht kon slaan en kon vertrekken. 'Het is maar voor een paar maanden,' zei haar vader luid. 'Alleen tot we de oorlog winnen.'

'Nou, dat zal wel eeuwig duren, nietwaar?'

'Hannah,' zei hij, zijn stem verlagend. 'Let op je woorden. Je weet nooit wie er meeluistert.'

De hoofddeur van de school ging open, een straal oranje licht scheen naar buiten. Twee silhouetten verschenen en begonnen naar haar toe te lopen. 'Ben jij Hannah?' riep er een.

'Ja.'

De twee vrouwen, ongeveer van Hannah's leeftijd, misschien iets ouder, kwamen dichterbij en schudden haar beiden de hand en zeiden dat ze binnen moest komen in de warmte. Net als Hannah droegen ze allebei de uniformen van BDM-leidsters. Eenmaal binnen stelden ze zich voor. De langere, met blonde vlechten, stelde zich voor als Angela en het kortere, donkere meisje als Ella. 'De meisjes zijn aan het eten,' zei Angela. Hannah's mond liep vol bij de gedachte; ze kon ze horen, het gedempte geroezemoes van stemmen uit een aangrenzende zaal. 'Je moet wel honger hebben?'

'Ja, een beetje.'

'Wilt u eerst uw kamer zien of-'

'Ik zou liever eerst eten,' snauwde ze, waarna ze rood werd.

'Ah, daar is Jan,' zei Ella. 'Jan, kom hier. Schiet op.' De man die Jan heette versnelde zijn pas en haastte zich naar hen toe. Hij was jong, niet veel ouder dan Hannah; zijn haar was donker, met een schaduw van een baard. 'Dit is Fräulein Schiffer.'

De man knikte.

'Breng deze koffer naar kamer tweeënveertig.'

Hannah ving zijn blik en was verbaasd door zijn opvallende knappe uiterlijk, de diepe droefheid in zijn donkerbruine ogen. Hij pakte Hannah's koffer en haastte zich ermee weg.

'Dat is onze loopjongen,' zei Angela. 'Je mag niet tegen hem praten tenzij je iets gedaan moet hebben.'

'Hij ziet er best lekker uit, vind je niet?' zei Ella.

Hannah wist niet goed hoe ze moest reageren.

'Nee, dat is hij niet,' snauwde Angela. 'Doe niet zo belachelijk; hij is gewoon een Pool.'

'Hij heet niet eens Jan,' zei Ella op samenzweerderige toon. 'We kennen zijn echte naam niet, dus we noemen hem gewoon zo.'

'Serieus, praat niet tegen hem,' zei Angela. 'Goed, zullen we gaan eten?'